

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ НА МОДЕРНІЗАЦІЮ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Узагальнено підходи до розуміння сутності соціальних інновацій та обґрунтовано їхнє значення як процесу, що забезпечує якісне перетворення системи економічних відносин, їхню модернізацію та відповідне інституційне оформлення. Визначено специфіку соціальних інновацій, підходи до їхньої класифікації, їхні чинники. На прикладі формування та нагромадження соціального капіталу показано напрями впливу соціальних інновацій на модернізацію системи економічних відносин.

Ключові слова: соціальні інновації; модернізація економічних відносин; суспільні інститути; соціальний капітал; інституціоналізація соціальних інновацій.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження чинників модернізації економічних відносин пов'язана з необхідністю формування сучасних механізмів ефективного регулювання економіки на основі використання загальносвітових тенденцій та національних особливостей економічного розвитку. Сучасна модернізація економічних відносин означає необхідність пристосування до нових умов функціонування економіки, що виникли під впливом динамічних науково-технічних змін і глобальних тенденцій їхнього розвитку. Реалізація цих завдань залежить від удосконалення соціальних процесів, що на сьогодні характеризуються низкою суперечливих тенденцій, коли рушійна роль у модернізації поступово переходить від інертності та консервативності державного управління до динамічності та прогресивності соціальних трансформацій, формування соціальних мереж, розвитку самоврядування, розширення функцій соціальної відповідальності бізнесу; від традиційних цінностей та усталених укладів життя до усвідомлення сучасних стандартів спільного існування, за яких роль цінностей, відносин, символічних сенсів і культурних кодів полягає у формуванні нових креативних моделей і механізмів прогресивного економічного розвитку. Модернізація є багатогранним процесом, темпи та наслідки якого визначаються специфікою та ефективністю функціонування соціальних відносин. Соціальні інновації здійснюють визначальний вплив на формування сучасних механізмів регулювання економічних відносин, виступають організаційною основою їхньої модернізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальні інновації переважно виступають предметом досліджень представників соціологічної науки. Найвідомішими дослідженнями в цьому напрямі є праці Р.Нельсона та С. Вінтера [18], К.Фрімена [16], П. Друкера [6], Г. Менша [17], І. Пригожина [13] та інших учених. Соціальні інновації загалом визначаються як принципово нові ідеї, концепції, стратегії, підходи до управління, що стосуються задоволення різноманітних соціальних потреб. Їх пов'язують із суттєвими соціальними змінами. Наприклад, Дж. Філс, К. Дайгмайер та Д. Міллер визначають соціальну інновацію як найкращу конструкцію для розуміння (і продукування) триваючої соціальної зміни, як "нестандартне рішення соціальної проблеми, яке є більш ефективним, доцільним, життєздатним (sustainable), або існуючі рішення, для яких створені цінності виникають переважно для суспільства загалом, ніж для окремих індивідів" [19].

Найсучасніші дослідження соціально інноваційного розвитку та механізмів управління змінами проводять такі світові дослідницькі установи та наукові організації: Center for Social Innovation at the Stanford Graduate School of Business (США), National Endowment for Science, Technology and the Arts (Великобританія), Forum International de l'Innovation Sociale (Франція).

Різні аспекти соціальних інновацій, їхню структуру, класифікації, призначення представлено також у працях українських дослідників: О. В. Більської [1], Л. В. Бойко-Бойчук [2;3], Ю. С. Дорофєєвої [5], Н. І. Гражєвської та А. Мостепанюк [4], Н. М. Краус [8], О. О. Набатова [10], І. В. Ящишиної [17] й інших учених. Однак дослідження значення соціальних інновацій як чинника розвитку економічних відносин і механізмів їхньої модернізації в сучасних умовах потребує додаткового наукового обґрунтування.

Мета статті – на основі узагальнення основних тенденцій розвитку соціально-інноваційних процесів визначити їхню роль і напрями впливу на модернізацію соціально-економічних відносин.

Методологія. Дослідження ґрунтується на використанні загальнонаукових і конкретно-економічних методів. Для визначення сутності соціальних інновацій застосовується міждисциплінарний аналіз. Серед критеріїв класифікації підходів до визначення соціальних інновацій виділено ті, що впливають на зміну соціально-економічних та організаційно-економічних відносин. Причинно-наслідковий аналіз застосовується для пояснення впливу соціальних інновацій на модернізацію економічних відносин і зміну суспільних інститутів. Соціально-інноваційні процеси проаналізовано за рівнем їхнього вияву на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях функціонування економіки.

Результати. У науковій літературі сутність соціальних інвестицій представлено по-різному – залежно від мети дослідження. Так, Л. І. Федулова визначає їх на макро- та мікро- рівнях: на макрорівні – як зміни в соціальній сфері, спрямовані на поліпшення якості життя населення країни і які мають високу залежність від групових і особистих якостей користувачів, на мікрорівні – як загальний процес планомірного поліпшення соціогуманітарної сфери підприємств [16, с. 73]. За визначенням Л. В. Бойко-Бойчук, соціальні інновації – це нові ідеї, стратегії, концепти, організації, форми організацій; процес здійснення змін, тривала соціальна зміна нестандартних рішень соціальної проблеми, розвитку структури, принципів, практик; здійснення змін у поведінці, пререференціях людей, змін у процесах впливу на зміни, регулюванні, політиці, організаційних структурах і практиках [2, с. 92–93]. О. О. Набатова з-поміж інших характеристик соціальних інновацій виділяє їхню важливість як основи істотних соціальних змін, що сприяють переходу системи з одного стану до іншого, коли нововведення перетворюються на соціокультурні норми і зразки, що забезпечує їхню інституціоналізацію і закріплення у сфері суспільного життя [10]. І. Москальов називає соціальними інноваціями трансформації в соціальних структурах і процесах, що приводять до зміни способу функціонування соціальної системи, у т.ч. можуть змінювати стра-

тегічні пріоритети, технологію, культуру, соціальні інститути [9]. О. Більська визначає їх як процес надання змінам, які проходять в економічній системі, соціального підтексту за трьома напрямками впливу – на соціалізацію виробничих відносин, продуктивних сил і господарського механізму [1]. Є. В. Попов, Ж. К. Омонов, І. В. Наумов, А. Ю. Веретенникова розрізняють такі соціальні інновації: орієнтовані на досягнення соціальних цілей: ті, що здійснюються в суспільному секторі (суспільні блага); ті, що втілюються в суспільному просторі (у суспільних інститутах) [14]. Вони розглядають соціальні інновації або як норму, що дозволяє розв'язувати суспільні проблеми, або як принцип взаємодії, що змінює звичну поведінку в споживанні та використанні продуктів, або як чинник розвитку суспільних інститутів, у результаті дії якого відбувається інституціоналізація соціальних інновацій.

Узагальнюючи існуючі підходи, необхідно зауважити, що поняття соціальних інновацій важливо сприймати не як будь-які важливі соціальні зміни, спрямовані на досягнення кращих соціальних результатів, а як процес, що означає якісне перетворення системи соціально-економічних відносин і забезпечує їхню модернізацію і відповідне інституційне оформлення.

У XXI ст. інноваційні процеси загалом і соціально-інноваційні зокрема перетворилися на рушійну силу економічного розвитку та головний об'єкт державної політики, що реалізується в державних програмах соціального розвитку. Вони відіграють важливу роль у механізмах узгодження економічних інтересів держави, бізнесу та громадянського суспільства, у заходах з подолання бюрократії та боротьби з корупцією, для врегулювання проблем, пов'язаних з децентралізацією, здійсненням освітньої та медичної реформ.

Європейський досвід показує, що сучасні інновації мають свою специфіку: 1) вони орієнтовані на забезпечення сталого розвитку та підвищення добробуту населення; 2) управління та контроль за інноваціями здійснюються у ході аналізу використання стихійних процесів, експериментів, конкуренції; 3) інновації розглядаються як творче руйнування, радикальні зміни; 4) підтримується їхня орієнтованість на попит, на кінцевого споживача; 5) переважає парадигма децентралізованих інновацій; 6) розвивається мережева модель бізнесу та партнерський підхід у взаємовідносинах [12]. Ми бачимо дуже важливу роль саме соціальних інновацій, що постійно з'являються на різних рівнях функціонування економіки та в різних сферах господарського життя. Їх розрізняють за багатьма критеріями: відносно закономірностей розвитку суспільства (внутрішньо або зовнішньо зумовлені); за рівнем вияву (мікро-, мезо-, макро-); за сферами регулювання трудових відносин; за рівнем розвитку корпоративної соціально відповідальності; за економічним рівнем розвиненості та суб'єктами соціального партнерства; за інтенсифікацією системи заходів у сфері безпеки та охорони праці; за ступенем і напрямками розвитку освіти, культури, охорони здоров'я; за масштабами впливу на екосистему та ін. [6].

Чинниками соціальних інновацій виступають процеси постійного вдосконалення форм і методів державного регулювання економіки, організаційних форм функціонування бізнесу, ринкових механізмів функціонування економіки; новітні технології передачі інформації, розвиток засобів комунікації; зміни пріоритетів та умов суспільного розвитку. Соціальні інновації характеризують зміни відносин у суспільстві, що відбуваються між різними групами, між їхніми соціальними, інституційними, економічними ролями. Соціальні інновації ведуть до появи нових соціально-економічних інститутів, зміни "правил гри" та типових моделей поведінки. Вони впливають на зміну

соціально-економічних відносин на рівні окремих індивідів та на рівні суспільства, взагалі на зміну горизонтально-вертикальних відносин у суспільстві. На рис. 1 зазначено приклади прояву соціальних інновацій на різних рівнях функціонування економіки та напрями їхнього впливу на модернізацію економічних відносин і появу нових суспільних інститутів, що їх регулюють.

Як бачимо на рис. 1, соціальні інновації можуть виявлятися на глобальному, національному, регіональному рівнях функціонування економіки, а також у бізнесовій діяльності господарюючих суб'єктів. На кожному з рівнів вони мають особливі форми прояву і впливають на зміни в системі економічних відносин. На мегаекономічному рівні соціальні інновації виступають джерелом соціалізації як глобального тренду економічного розвитку. Головними на сьогодні є напрями розвитку інноваційних екосистем, на реалізацію яких спрямовані стратегії сталого розвитку. Відповідно, формуються нові організаційні відносини для їхньої реалізації. Формальне закріплення інноваційних підходів відбувається шляхом створення наднаціональних державних і недержавних організацій та механізмів їхньої взаємодії.

На макрорівні соціальні інновації втілюються у державних реформах соціальної сфери та соціальному інвестуванні з боку бізнесових структур. Інноваційний соціальний капітал, соціальні мережі, різноманітні соціальні платформи сприяють установам неформальних економічних зв'язків, що частково замінюють ринкові відносини і створюють можливості для гарантування довгострокових взаємовигідних відносин. З-поміж виявлених нині соціальних інновацій ми виділяємо ті, що найістотніше впливають на розвиток економічних відносин, формують інституціональні механізми їхньої модернізації, сприяють забезпеченню сталого розвитку економічної системи загалом. Прикладом є реформи в соціальній сфері, що здійснюються на основі державних програм (реформа медичного забезпечення, системи пенсійного страхування, системи освіти, системи соціальних пільг, системи нагляду і контролю у сфері соціальної допомоги). Для України, зокрема, на сьогодні дуже значимими стали інновації в розробці нових освітніх законопроектів ("Про вищу освіту", "Про фахову передвищу освіту", "Про освіту дорослих", "Про національну систему кваліфікацій", "Про особливості публічних закупівель у сфері освіти"), нових Концепцій (дуальної освіти, педагогічної освіти, юридичної освіти, трансформації молодшого спеціаліста), у формуванні нових інституцій (Державна служба якості освіти, Національне агентство кваліфікацій, Інститут освітнього омбудсмена),

Соціальні інновації виникають під впливом розвитку сучасних інтернет-технологій, які виступають умовою та причиною кардинальних змін у багатьох сферах суспільного життя. Нові засоби комунікації зумовлюють нові форми реалізації прав власності, організаційні форми співробітництва та організаційно-економічних зв'язків. З переходом до інформаційного (мережевого) суспільства в 90-х рр. XX ст. склалася модель мережної інноваційної економіки, що ґрунтується на основі використання інформаційних технологій як нових способів виникнення та поширення сучасних знань. До мережних структур почали приєднуватися ЗВО, науково-дослідницькі організації, органи місцевого самоврядування, громадяни. Формуються науково-освітні, науково-виробничі, освітньо-бізнесові системи. Інформаційно-мережні форми взаємодії зумовлюють нові форми комунікацій, які модернізують систему організаційно-економічних відносин, зумовлюють перехід до відкритих моделей управління компаніями. Створюються принципово нові форми їхньої взаємодії зі співробітниками, споживачами, партнерами, конкурентами та ін.

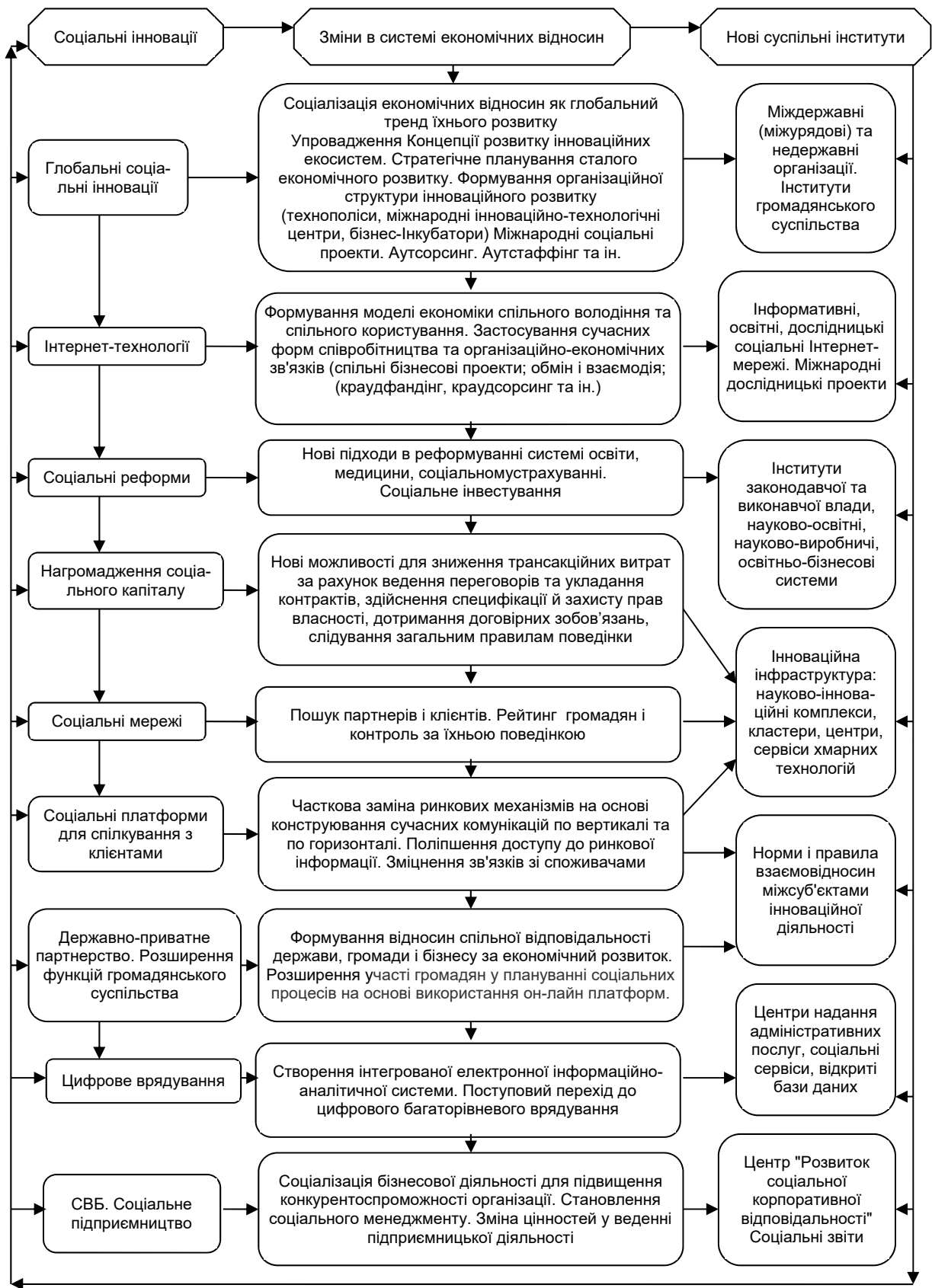

Рис. 1. Вплив соціальних інновацій на зміну економічних відносин і розвиток суспільних інститутів

Джерело: складено автором.

Застосування хмарних технологій, зокрема таких сервісів, як Dropbox, Evernote, Мегаллан, Asana, Unisender, Todoist, Any-DO, Smartresponder,

Uberconference, Toggl. com надає можливість використовувати на віддалених серверах програм, баз даних,

сховищ, платформ для проведення вебінарів, управління проектами. Таким чином, у хмари переходить частина організаційних відносин, що частково забезпечує внутрішню комунікацію співробітників, управління бізнес-проектами, обробку даних.

Динамічні соціальні інновації відбуваються у сфері управління соціально-економічним розвитком. Зокрема, електронне врядування значно змінило систему взаємозв'язків і регулювання взаємовідносин у суспільстві, створивши можливості участі громадян у плануванні соціальних процесів на основі використання он-лайн платформ для спілкування з громадянами. Це зумовлює виникнення нових механізмів взаємодії держави, бізнесу і громадянського суспільства: доступ громадян до розпорядження частиною місцевих бюджетів, участь багатьох зацікавлених сторін у розробці та реалізації стратегій соціально-економічного розвитку, довготермінових проектів, що стосуються розв'язання важливих проблем сталого розвитку, контроль громадян над результатами цих процесів. У 2018 р. за версією Gartner виділяють такі глобальні тренди розвитку цифрового уряду: 1) цифрове робоче місце управління, що дозволяє службовцям виконувати свої завдання з будь-якого пристрою та будь-якого місця; 2) багатоканальне залучення громадян, коли уряд взаємодіє з кожною людиною саме тим способом, який людині найзручніше; 3) відкрито всі дані; 4) електронна ідентифікація громадян; 5) аналітика, вбудована в усі елементи системи уряду; 6) "розумні" машини; 7) інтернет речей; 8) цифрові урядові платформи; 9) програмно-визначена (гнучка) архітектура урядових програмних систем; 10) безпека на основі аналізу ризиків. Науковці цієї компанії спрогнозували п'ять етапів еволюції врядування: електронний уряд; уряд відкритих даних; уряд, пов'язаний з даними; цифровий уряд, інтелектуальний уряд [15].

Наведені інновації отримали своє формальне втілення у низці таких концепцій, як: Цифровий порядок денний України – 2020 (Digital Agenda), Концепція розвитку електронного врядування в Україні, Концепція розвитку системи електронних послуг в Україні, Концепція розвитку електронної демократії в Україні та ін. Це сприяє створенню нових ефективних форм взаємодії між суспільством і владою.

Виникнення відносин державно-приватного партнерства створює новітні механізми розподілу функцій соціальної відповідальності між державою, сферою бізнесу і громадянським суспільством. Цифрове врядування виступає сучасною формою взаємодії всіх суб'єктів соціальних відносин на принципах відкритості. На мікроекономічному рівні соціальні інновації втілюються у формуванні нових підходів до управління, за яких соціальні цілі та їхня реалізація становлять основу конкурентоспроможності організацій. Соціальні інновації в бізнесі мають свої організаційні форми реалізації. Їхній розвиток характеризує вдосконалення та модернізацію економічних відносин, робить їх більш вигідними для бізнесу за рахунок їхньої спрямованості на розв'язання складних соціальних завдань.

Отже, соціальні інновації набувають системного характеру, що означає модернізацію техніко-економічних, організаційно-економічних і соціально-економічних відносин, що зумовлює появу нових суспільних інститутів. У свою чергу, ці зміни виступають умовою соціально-інноваційного розвитку в майбутньому.

Найпомітнішим проявом соціальних інновацій, що почали з'являтися в економіці з 1990-х рр., стали процеси нагромадження соціального капіталу, що відбуваються на основі прийняття багатьма учасниками економічних відносин спільних цінностей, норм поведінки, довіри, формування соціальних мереж. Соціальний капітал формує нові суспільні інститути, що забезпечують сучасні форми взаємодії в суспільстві. Це важливий ресурс, що існує в соціальних відносинах багатьох учасників і забезпечує іншим доступ до використання цього ресурсу. Він сприяє виникненню нових форм взаємних відносин і норм взаємної поведінки, які забезпечують поліпшення якісних характеристик процесів самоорганізації суспільства – довіри, толерантності, узгодженості інтересів. На взаємній довірі відбувається модернізація економічних відносин, що дозволяє знижувати контроль за дотриманням партнерами умов домовленостей, здійснювати інвестиції у великі проекти, розширювати співробітництво, більше цінувати якість людських стосунків. Нагромадження соціального капіталу сприяє модернізації системи економічних відносин на різних рівнях їхнього функціонування (табл. 1).

Таблиця 1. Вплив соціального капіталу на зміну системи економічних відносин на різних рівнях функціонування економіки

	Мікрорівень	Мезорівень	Макрорівень
Форми вияву та умови нагромадження соціального капіталу	Соціальна відповідальність бізнесу, корпоративна культура, ділова репутація підприємств; соціальне підприємництво	Діючі соціальні мережі, спільні норми та переконання; партнерські стосунки, довіра до установ різного рівня; сприйняття загальностворених цінностей, суспільна солідарність, згуртованість, довіра	Система формальних і неформальних правил, що формують механізми координації поведінки; розвиток громадянського суспільства, різних форм самоорганізації населення; соціальний діалог, державно-приватне партнерство, соціальна відповідальність держави
Напрями впливу на систему економічних відносин	Трансформація суспільних цінностей і норм; переважання інтересів представників великого капіталу	Нові форми контролю за використанням ресурсів, об'єктів інфраструктури, грошових коштів у зв'язку з перетворенням відносин власності; корупція	Формування нової організаційної культури суспільства, яка враховує інновації політичного, економічного і духовного життя суспільства
Соціально-економічний результат	Виникнення неформальних економічних структур; зростання взаємних зобов'язань і відповідальності	Виникнення нових груп інтересів за територіальною, галузевою, корпоративною, клановою ознаками спільності	Створення державою сприятливих умов для самоорганізації та взаємодії в суспільстві
Модернізація соціального та господарського порядку і соціально-економічних відносин Інституціоналізація соціальних інновацій	Упровадження та дотримання нормативних стандартів ведення бізнесу; нові форми взаємодії в соціальних мережах; державно-приватне партнерство	Формування мережних структур бізнесового і небізнесового спрямування; розвиток громадянського суспільства, самоорганізація населення, соціальний діалог	Формування сучасних суспільних інститутів, які санкціонують норми і структуру соціальних відносин, функції державних структур, діапазон прав і обов'язків індивідів, форми координації суспільних процесів

Джерело: складено автором.

За даними табл. 1 бачимо, яким чином та за якими напрямками інноваційні зміни, пов'язані з нагромадженням соціального капіталу, можуть змінювати соціально-економічні відносини та впливати на зміну соціального і господарського порядку загалом.

Висновки та дискусія. Соціальні інновації мають спрямовуватися на вдосконалення механізмів функціонування економічної системи. Їхній вплив на модернізацію економічних відносин здійснюється переважно за двома напрямками – на зміну системи соціально-економічних та організаційно-економічних відносин. Напрями впливу розрізняються також залежно від рівня функціонування економічних відносин (мікро-, мезо-, макро-, мега). На кожному із цих рівнів під впливом модернізації економічних відносин створюються нові види суспільних інститутів. Їхнє впровадження означає інституціоналізацію соціальних інновацій.

У світовому рейтингу за показником Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index) у 2018 р. Україна посіла 43 місце. Воно на 7 позицій вище, ніж у 2017 р. [15]. Однак у країні відбувається поступова деградація інноваційного потенціалу. Про це свідчать факти значного скорочення кількості дослідників, надто низькі витрати з державного бюджету на дослідження та розробки, негативна динаміка кількості підприємств, що займаються інноваціями. Отже, умови соціально-інноваційного розвитку недостатні для забезпечення модернізації економічних відносин і створення сучасних механізмів ефективного регулювання економіки.

Список використаних джерел:

1. Більська О.В. Соціальні інновації у форматі складників їх формування і реалізації/О.В. Більська // Молодий вчений. – 2016. – № 7 (34). – С. 5–9.
2. Бойко-Бойчук Л.В. Суспільні реформи як керовані соціальні інновації: вимоги до моделі [Електронний ресурс] / Л.В. Бойко-Бойчук // Наука та інновації. – 2009. – Т. 5. – № 4. – С. 92–98. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/13021/22-Boiko-Boychuk.pdf?sequence=1>
3. Бойко-Бойчук Л.В. Поняття "соціальна інновація": типи визначень, приклади застосування [Електронний ресурс] / Л. В. Бойко-Бойчук // Наука та інновації. – 2009. – Т. 5. – № 3. – С. 94–99. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/14996/Boiko.pdf?sequence=1>
4. Гражевська Н. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник нагромадження новітніх форм капіталу в сучасній ринковій економіці [Електронний ресурс] / Н. Гражевська, А. Мостепанюк // Вісн. Київ. ун-ту. – 2018. – №2 (197). – С.12–17. – Режим доступу: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/197-2/2>
5. Дорофеева Ю.С. Активізація соціальних чинників інноваційного розвитку України : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Ю. С. Дорофеева. – Донецьк, 2012 / – 22 с.

З. Галушка, д-р екон. наук, проф.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича, Черновцы, Украина

ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ ИННОВАЦИЙ НА МОДЕРНИЗАЦИЮ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

Обобщены подходы к пониманию сущности социальных инноваций, обосновано их значение как процесса, обеспечивающего качественное преобразование системы социально-экономических отношений, их модернизацию и соответствующее институциональное оформление. Определена специфика социальных инноваций, подходы к их классификации, их факторы. На примере формирования и накопления социального капитала показаны направления влияния социальных инноваций на модернизацию системы экономических отношений.

Ключевые слова: социальные инновации; модернизация экономических отношений; общественные институты; социальный капитал; институционализация социальных инноваций.

Z. Halushka, Doctor of Economics, Professor

National University named after Yuriy Fedkovich, Chernivtsi, Ukraine

INFLUENCE OF SOCIAL INNOVATIONS ON MODERNIZATION OF ECONOMIC RELATIONS

The article generalizes approaches to understanding the essence of social innovations and substantiates their significance as a process that ensures a qualitative transformation of the system of socio-economic relations, their modernization and appropriate institutional formulation. Specifics of social innovations, approaches to their classification, their factors are determined. The following changes in the system of economic relations under the influence of social innovations are revealed: socialization of economic relations as a global trend of their development; formation of joint ownership and sharing models; social investment; minimize transaction costs; rating of partner and clients, control over their behavior; partial replacement of market mechanisms based on the construction of modern communications vertically and horizontally, gradual transition to digital multilevel governance, establishment of social management, etc. It is noted that social innovations lead to the emergence of new socio-economic institutions, changes in "rules of the game" and typical behavior patterns. The influence of social innovations on the change of socio-economic relations at the mega-, macro-, meta- and micro-levels of functioning of the economy is shown. Changes in socio-economic relations under

6. Друкер П.Ф. Бизнес и инновации / П.Ф. Друкер; пер. с англ. К.С. Головинского, зав. ред. Н.М. Макарова. – Москва: Вильямс, 2009. – 432 с.

7. Жалдак Г. Класифікація інновацій та їх соціальний підвид / Г. Жалдак, Н. Сімченко // Економічний аналіз. – 2012. – Вип. 10. – Ч. 4. – С.92–95.

8. Краус Н. М. Становлення інноваційної економіки в умовах інституціональних змін/Н.М. Краус: монографія. – К.: ЦУЛ, 2015. – 596 с.

9. Москалев И. Технологические основы социально-инновационного государственного управления [Электронный ресурс] / И. Москалев. – Режим доступа :<http://spkurduymov.narod.ru/Moskalev23.htm>

10. Набатова О.О. Соціальні інновації: поняття, види, суб'єкти / О. О. Набатова // Вісн. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Сер. Економічна теорія та право : зб. наук. пр. – Х.: Право, 2011. – 2011. – № 3 (6). – С. 58–66.

11. Новый экономический курс Украины. Стратегия инновационного развития [Электронный ресурс] / за заг. ред. Ю. Тимошенко, В. Ломаковича. – К., 2018. – 400 с. – Режим доступу: https://www.tymoshenko.ua/wp-content/uploads/2018/09/NKU_book.pdf

12. Оберван О.Р. Світовий досвід і підходи до формування соціальної інноваційної політики в Україні / О.Р. Оберван // Наук. вісн. Херсонського держ. ун-ту. Сер. Економіка. – Вип. 6, ч. 2. – 2014. – С. 17–20.

13. Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия: (социальные проблемы инноватики) / А. И. Пригожин. – М.: Политиздат, 1989. – 271 с.

14. Попов Е. В. Тенденции развития социальных инноваций / Е. В. Попов, Ж. К. Омонов, И. В. Наумов, А. Ю. Веретенникова // TERRA ECONOMICUS. – 2018. – Т. 16. – № 3. – С. 35–59.

15. Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorenyya/2018/10/22/innovatsiyynogo-rozvitku-ukraini.pdf>

16. Федулова Л.І. Соціальні інновації в системі соціально-економічних відносин / Л. І. Федулова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2008_3/60-74.pdf

17. Яцишина І.В. Соціальні наслідки інноваційного розвитку економіки: проблеми та оцінки / І. В. Яцишина // 36. наук. праць Нац. ун-ту держ. податков. служби України. – 2013. – № 1. – С. 269–278.

18. Freeman C. The Economics of Industrial Innovation. 3rd Edition / Freeman C., Luc Soete. – The MIT Press, 1997. – 470 p.

19. Mensch G. Das technologische Patt. Innovationen überwinden die Depression / G. Mensch. – Frankfurt am Main: Fischer-Taschenbuch-Verlag, 1977. – 283 p.

20. Nelson R.R. An Evolutionary Theory of Economic Change / Nelson R. R., Winter S. G. – Cambridge (Mass.): Belknap Press, 1982. – 437 p.

21. Phills Jr. Rediscovering Social Innovation [Online] / Jr. Phills, K. Deiglmeier, D. Miller // Stanford Social Innovation Review. – Fall, 2008. – Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/242511521_Rediscovering_Social_Innovation

22. Phills W. Social Innovation and Social Entrepreneurship: A Systematic Review [Online] / Wendy Phillips, Hazel Lee, Peter James, Abby Ghobadian / Bristol Business School, Faculty of Business and Law, University of the West of England, Frenchay Campus, Bristol, 2015. BS16 1QY, UK. – Retrieved from: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1059601114560063>; <https://doi.org/10.1177/1059601114560063>

Received: 01/04/19
1st Revision: 08/04/19
Accepted: 27/04/19

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

the influence of global social innovations, Internet technologies, social reforms, social networks, digital governance and other factors are described. On the example of formation and accumulation of social capital, the directions of the influence of social innovations on the change of the whole system of economic relations and modernization of social and economic order are determined. Their influence on the formation of modern social institutions, which sanction the norms and structure of social relations, functions of state structures, the range of rights and responsibilities of individuals, forms of coordination of social processes.

Key words: social innovation; modernization of economic relations; public institutions; social capital; institutionalization of social innovation.

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription

1. Bilska, O., 2016. Social innovations in the format of the components of their formation and implementation. *Molodiy vcheniy*, 7 (34). P. 5–9.
2. Bojko-Bojchuk, L., 2009. Public Reforms as Managed Social Innovations: Model Requirements/ *Nauka ta innovazii*. 5. (4). P. 92–98. Retrieved from: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/13021/22-Bojko-Boychuk.pdf?sequence=1>
3. Bojko-Bojchuk, L. 2009. Concept of "social innovation": types of definitions, examples of application *Nauka ta innovazii*. 5. (3). pp.94–99. Retrieved from: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/14996/Boiko.pdf?sequence=1>
4. Grazhevska N., Mostepaniuk A. 2018. Corporate Social Responsibility as a Factor of Accumulation of Novel Forms of Capital in the Contemporary Market Economy/ *Herald of Taras Shevchenko National University of Kyiv*, vol. (2)197. P. 12–17. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/197-2/2>
5. Dorofeeva, U., 2012. Activation of social factors of innovative development of Ukraine: author's abstract. Phd thesis. Donetsk. 22 p.
6. Druker, P., 2009. Business and innovation / P.F. Drucker; trans. from English K.S. Golovinsky, Head. edit N.M. Makarov. 432 p.
7. Zhaldak, H., Simchenko, N., 2012. Classification of Innovations and Their Social Subtypes / *Ekonomichnyi analiz*. 10 (4). P. 92–95.
8. Kraus, N. 2015. The formation of an innovative economy in the context of institutional change: a monograph. Kiev: ZUL, 2015. 596 p.
9. Moskalev, I. Technological bases of social and innovative state management. – Retrieved from: <http://spkurdyumov.narod.ru/Moskalev23.htm>
10. Nabatova, O., 2011. Social innovations: concepts, types, subjects. – *Visnik Nazionalni uridichni akademii imeni Yaroslava Mudroho/ Ekonomichna teoriya I pravo: zbirnik naukovich praz*. H.: Pravo, 3 (6). P. 58–66.
11. New economic course of Ukraine. Innovation Development Strategy / per co. edit Y. Tymoshenko, V. Lomakovich. 2018. 400 p. Retrieved from: https://www.tymoshenko.ua/wp-content/uploads/2018/09/NKU_book.pdf
12. Obervan, O., 2014. World experience and approaches to the formation of social innovation policy in Ukraine / *Naukoviy visnik Hersonskoho derzhavnoho univrsitetu. Seriya Ekonomika* 6(2). P.17–20.
13. Prigochin, I., 1989. Innovations: incentives and obstacles: (social problems of innovation. – M.: Politizdat. 271p.
14. Popov, E., Omonov, Z., Naumov I., Veretennikova, A., 2018. Тенденции развития социальных инноваций. *TERRA ECONOMICUS*. 16.(3). 35–59 p.
15. Strategy of innovation development of Ukraine for the period up to 2030. 2018. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2018/10/22/innovatsiyogo-rozvitku-ukraini.pdf>
16. Fedulova, L., 2008. Social innovations in the system of socio-economic relations. Retrieved from: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2008_3/60-74.pdf
17. Yachishina, I., 2013. Social implications of innovative economic development: problems and assessments. *Zbirnyk naukovykh pracz Nacionalnogo universytetu derzhavnoyi podatkovoyi sluzhby Ukrayiny*. 1. P. 269–278.
18. Freeman, C., 1997. The Economics of Industrial Innovation. 3rd Edition / Freeman C., Luc Soete. The MIT Press. 470 p.
19. Mensch, G., 1977. Das technologische Patt. Innovationen überwinden die Depression. Frankfurt am Main: Fischer-Taschenbuch-Verlag. 283 p.
20. Nelson, R., Winter, S., 1982. An Evolutionary Theory of Economic Change. Cambridge (Mass.): Belknap Press. 437 p.
21. Phills Jr., Deiglmeier K., Miller D., 2008. Rediscovering Social Innovation *Stanford Social Innovation Review*. Fall. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/242511521_Rediscovering_Social_Innovation
22. Phillips, W., 2015. Social Innovation and Social Entrepreneurship: A Systematic Review Wendy Phillips, Hazel Lee, Peter James, Abby Ghobadian/ Bristol Business School, Faculty of Business and Law, University of the West of England, Frenchay Campus, Bristol, BS16 1QY, UK. Retrieved from: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1059601114560063>. <https://doi.org/10.1177/1059601114560063>

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2019; 2(203): 11-16

УДК 330.101.8

JEL classification: O 15, I 18, L 86

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2019/203-2/2>

О. Грішнова, д-р екон. наук, проф.

ORCID 0000-0002-4178-1662

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,

О. Брінцева, канд. екон. наук, доц.

ORCID 0000-0003-2442-3000

ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЗМЕНШЕННЯ ФІКТИВІЗАЦІЇ

Досліджено динаміку процесів формування людського капіталу у сфері охорони здоров'я. Охарактеризовано тенденції, процеси та асиметрії в цій царині, які супроводжують поступову ринкову трансформацію національної системи охорони здоров'я і нерідко провокують формування непродуктивних форм людського капіталу та фіктивізаційні процеси. Запропоновано рекомендації щодо зниження фіктивізаційних процесів у сфері охорони здоров'я, які передбачають: розробку та впровадження системи моніторингу якості медичних послуг на основі даних системи eHealth; подальше впровадження цифрових технологій в національну систему охорони здоров'я і на цій основі – підвищення доступності аналітичної інформації як для медичних працівників і науковців, так і для населення, поширення медичної грамотності й здорового способу життя.

Ключові слова: охорона здоров'я, реформування, людський капітал; фіктивізація в медичній сфері, цифрові технології.

Постановка проблеми. Процеси, які відбувалися у сфері охорони здоров'я за роки незалежності України, були спочатку інерційними, потім суто руйнівними, а в останні 10–15 років стали надмірно комерціалізованими.

Сьогодні медична сфера йде у фарватері реформ в Україні, однак реформування водночас є складним, суперечливим і має в багатьох аспектах важкопередбачувані